

KOMENTARZ DO ZADAŃ Z JĘZYKA POLSKIEGO w *Informatorze o sprawdzianie od roku szkolnego 2014/2015*

Zaprezentowane w *Informatorze* zadania sprawdzają umiejętności, których opanowanie przez ucznia szkoły podstawowej pozwala mu na spełnienie wymagań wskazanych w podstawie programowej kształcenia ogólnego w zakresie języka polskiego z 2008 roku. Przy każdym zaprezentowanym zadaniu podana jest informacja, do którego wymagania ono się odnosi. Ponieważ są to zadania przykładowe, nie obejmują one wszystkich wymagań szczegółowych, pokazują jednak, w jaki sposób poszczególne umiejętności będą sprawdzane. Zadania te jednak obejmują wszystkie trzy wymagania ogólne wskazane w podstawie programowej: odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji, analiza i interpretacja tekstów kultury, tworzenie wypowiedzi. One ściśle są z sobą powiązane, a nawet niekiedy na siebie zachodzą, dlatego tak w praktyce dydaktycznej, jak podczas egzaminu nie sposób ich w pełni rozdzielić. Celem nauczania w szkole podstawowej jest opanowanie przez ucznia wszystkich przypisanych do pierwszego i drugiego etapu edukacji umiejętności z zakresu języka polskiego, powiązanie ich i sprawne posługiwanie się nimi.

Zadania egzaminacyjne stanowią narzędzie sprawdzania umiejętności. Każde z nich wymaga przeprowadzenia konkretnych operacji intelektualnych, które podczas egzaminu są w specyficzny sposób generowane, jednak ich istota polega na tym, że powinny być sprawnie wykonywane w praktyce przez każdego użytkownika języka i uczestnika życia kulturalnego.

Podajmy przykłady.

Wiązka zadań związanych z wierszem Leopolda Staffa *Kwiecień* ma na celu sprawdzenie podstawowych umiejętności analitycznych i interpretacyjnych tekstu poetyckiego. Zadanie pierwsze odnosi się do wrażeń czytelniczych (wymaganie ogólne II. Analiza i interpretacja tekstów kultury, wymaganie szczegółowe 1.1. Uczeń nazywa swoje reakcje czytelnicze). Zdający ma określić nastrój wiersza. To pierwszy, wstępny etap kontaktu z tekstem. W tym momencie dokonują się dwa procesy – jeden emocjonalny, intuicyjny, drugi intelektualny. Nastrój się odczuwa i jest to kwestia przeżycia subiektywnego. Podczas lekcji nauczyciel powinien uczniom pozwolić na emocjonalny odbiór utworu. Ważny w kształceniu jest jednak również drugi proces, intelektualny:

uświadomienia sobie tego, które elementy w tekście sprawiają, że czytelnik (uczeń) odczuwa właśnie taki nastrój, i umiejętność zwerbalizowanie wniosku. Zadanie, któremu się przyglądamy, ma charakter zamknięty: zdający ma dokonać wyboru pomiędzy dwiema możliwościami określenia nastroju, a następnie pomiędzy dwiema możliwościami uzasadnienia tego określenia. Podczas sprawdzianu proces intelektualny, który ma doprowadzić do udzielenia prawidłowej odpowiedzi, przeprowadzony będzie przez zdającego samodzielnie. W czasie lekcji, podczas której zostanie wykorzystane to przykładowe zadanie, nauczyciel powinien wesprzeć ucznia i tak pokierować jego pracą, żeby uświadomić mu, na czym polega zadanie, jakie powinien wykonać. Możliwy jest taki scenariusz:

1. Nauczyciel nie ujawnia treści zadania, tylko prosi uczniów o samodzielne określenie nastroju wiersza i podanie uzasadnienia.
2. Nauczyciel prezentuje zadanie. Uczniowie weryfikują swoje uprzednie stanowiska. Teraz mają do wyboru tylko dwie możliwości określenia nastroju. Następnie znajdują uzasadnienie zawarte w drugiej kolumnie. Jedni uczniowie podadzą właściwe rozwiązanie, inni błędne. Nauczyciel powinien z nimi wszystkimi przeanalizować drogi myślenia, które przebyli. Najlepiej, jeśli uczniowie we wspólnej pracy dostrzegą błędy w rozumowaniu prowadzącym do niewłaściwej odpowiedzi. Jeśli jednak będą mieli z tym trudności, nauczyciel sam wskaże, na czym polegała przyczyna ich niepowodzenia.

W wiązce zadań związanych z fragmentem powieści L.M. Montgomery *Ania z Zielonego Wzgórza* sprawdzana jest umiejętność radzenia sobie z lekturą tekstu narracyjnego. Trzeba podkreślić, że nie jest wymagana znajomość tego utworu w całości, polecenia dotyczą sprawności rozumienia jakiegokolwiek utworu epickiego. Zwróćmy uwagę na zadanie 6. Odnosi się ono do zapisu z podstawy programowej: wymaganie ogólne II. Analiza i interpretacja tekstów kultury, wymaganie szczegółowe 2.10. Uczeń charakteryzuje i ocenia bohaterów. Zdający na podstawie przytoczonego zdania, a także przeczytanego fragmentu (ewentualnie całości utworu) ma wskazać istotną cechę charakteru bohaterki. Otrzymuje do wyboru cztery możliwości, powinien zakreślić odpowiedź prawidłową. Dystraktory odnoszą się do odczuć związanych z przeżywaniem sukcesu, tyle że chodzi w nich o poczucie dumy, zadowolenia lub nawet pychy ze względu na własne osiągnięcia, odpowiedź prawidłowa tym się różni, że wskazuje na istotną cechę charakteru Ani, czyli umiejętność cieszenia się z cudzego sukcesu. Uczeń przede wszystkim musi dostrzec tę cechę, a więc powinien dokonać szybkiej, skrótowej charakterystyki bohaterki. Jego proces myślowy może przebiegać w dwojaki sposób. Szybsza droga, dla ucznia potrafiącego

wydobyć z tekstu jego istotną treść, polegałaby na powiązaniu właściwej odpowiedzi z cechą dostrzeżoną w utworze (lub nawet jednym przytoczonym zdaniu). Istnieje jednak droga dłuższa – polegająca na weryfikacji i eliminacji odpowiedzi nieprawidłowych. Podczas lekcji, w trakcie której wykorzystano to zadanie, nauczyciel powinien z uczniami zatrzymać się przy uzasadnieniu każdej wybranej odpowiedzi i wspólnie z nimi przejść drogę myślenia, która doprowadzi do rozpoznania powodzenia bądź błędu, a także do wskazania przyczyny właściwego lub niewłaściwego rozumowania.

Te przykłady pokazują, w jaki sposób należy przygotowywać do sprawdzianu. Zadania egzaminacyjne, w tym zadania zamknięte, mają służyć dydaktyce, dlatego powinny być z uczniami dokładnie analizowane, zwłaszcza dużo uwagi trzeba poświęcić rekonstrukcji przeprowadzanego procesu myślowego. Zdecydowanie nie wystarczy wskazanie odpowiedzi prawidłowych. Trzeba pokazać, na czym polega dochodzenie do nich, a także na czym polegają pułapki powodujące niepowodzenie.

W sprawdzianie obecne są też zadania otwarte. Polegają one na uzasadnieniu sformułowanych sądów lub na wykorzystaniu umiejętności posługiwania się gatunkami wypowiedzi pisemnej wskazanymi w podstawie programowej. W *Informatorze* przedstawione są kryteria oceny. Ocenie podlegają tak treść, jak spełnienie wymogów formalnych przypisanych do poszczególnych gatunków. Najwyżej punktowane są te wypracowania, w których spełnione są wszystkie wymagania stawiane przed wypowiedzią w danym gatunku (a więc w pełni została opanowana umiejętność stworzenia tekstu w tym gatunku). Punktacja się zmniejsza w zależności od stopnia niedoskonałości tekstu – opisane są minima niezbędne do spełnienia stawianych wymogów.

Przedstawione w *Informatorze* przykładowe zadania powinny być wykorzystane w praktyce dydaktycznej jako pomoc i narzędzie do przygotowania ucznia do sprawdzianu. Trzeba jednak jeszcze raz podkreślić: powodzenie zdającego zagwarantować może tylko rzetelna realizacja zapisów z podstawy programowej.